

Geophilia

• Een bespreking •

'Geophilia, or the love of stone' is een essay door Jeffrey J. Cohen. De betekenis van 'liefde' in de subtitel moest door de lezing van het hele essay heen duidelijk worden. Van Dale geeft als eerste betekenis 'gehechtheid aan een persoon of zaak'. Misschien beter is hier: 'wederkerige betrokkenheid'.

Geophilia is min of meer de geologische pendant van Edward O. Wilsons 'Biophilia', een pleidooi voor het belang van de band tussen het menselijke en andere levende systemen, geopperd in diens gelijknamige boek uit 1984.

In de tekst 'De aarde gewogen' wordt gepleit voor verdieping van ons planetaire besef^[1]. Als ondersteuning en nieuwe stimulans mag het lange, wervelende essay 'Geophilia' dienen^[2]. Daarin probeert auteur Jeffrey J. Cohen binnen zo'n 12 pagina's grip te krijgen op het gesteente van onze planeet, en onze verhouding daartoe. Is onze ondergrond de dode inerte materie waarvoor wij het houden? Dat hoeft het niet te zijn als wij de evolutie, het leven kunnen bezien op een tijdschaal die niet correspondeert met de tijdschaal van ons eigen korte leven. Dat is de tijdschaal waaraan wij met ons menselijke begrip, zintuigen en gevoel altijd al gerelateerd zijn. Introduceren wij de andere tijdschaal, die van de lange evolutie, en proberen wij ons daarin te verplaatsen, te komen tot een mate van betrokkenheid noem het liefde, dan kunnen wij stappen zetten in de richting van een wisseling van perspectieven.

Een sta in de weg is het beperkte, reducerende vermogen van de taal, zo vraagt Cohen zich af. Draagt de taal er niet teveel toe bij in gesteenten alleen de gebruiksfunctie voor onszelf te zien? Cohen: 'Al het spreken over het niet-menselijke (*nonhuman*) betreft een vertaling, en is daarom tot fouten geneigd, vervuld van gissingen, en hellend naar fantasie. Het verhaal is een parasitaire entiteit dat gewoonlijk duidelijk bij mensen (*humans*) hoort, maar het verhalen is op zichzelf tevens een levend gebeuren en is niet noodzakelijk afhankelijk van taal als drager'. Cohen kent dus in weerwil van de bezwaren van taal waarde toe aan het verhaal, het narratief. Het zal daarom zijn waarom Cohen de taal tot in de uithoeken verkent in het verband met zijn onderwerp: parabels, gedichten, geloofsverklaringen, wetenschappelijke verhandelingen. Als van oorsprong taal- en literatuurwetenschapper doet hij dat in historische zin, waardoor het essay buitengewoon interessant wordt. Cohen komt steeds terug op het belang van het narratief: 'verhalen kunnen de band tussen het *human* en het *nonhuman* intensiveren'.

Mogelijk zijn eerdere visies op steen door de bestudeerde klassieken, vroegchristelijken, laatmiddeleeuwers en vroegmodernen en daarmee misschien van even visionair belang als onze kijk. Cohen spitst zich op het dilemma van alle tijden: het verleidelijke economische gewin tegenover de noties van moraliteit. Binnen die moraliteit strijden het respect voor de natuur en een schuldgevoel voor het aantasten van die natuur om voorrang. Er zijn aanwijzingen dat het schuldgevoel door het dominanter geworden nutsbeginsel en het winstbejag in modernere tijden overwoekerd is geraakt. Het bezit van zeldzame edelstenen zou als eerste de menselijke hebzucht hebben geactiveerd. Edelstenen en munten van metaal gingen lang geleden het ruilen vereenvoudigen. En daarmee het handel drijven bevorderen. Stenen werden gestapeld tot bewoningsvormen voor de mens. Met pigmenten ging hij tekenen, uit ruwe steen krabde hij beelden; die verbeelding zijn wij kunst gaan noemen. Het zijn de basismaterialen uit de aarde, bewerkt of niet.

Nu wij de gesteenten en rotsen in onze cultuur grootschaliger zijn gaan aantasten onder meer door mijnbouw kunnen wij misschien op het ultieme moment tot het besef komen met de definitieve ondermijning van onze ondergrond bezig te zijn. De luchtlagen en daaronder de dunne 'groene schil', de biotoop waarbinnen wij mensen ons met planten en dieren ophouden, zijn al op de schop gegaan. Cohen: 'Destructieve ingrepen door mensen benaderen bijna die van asteroïde-inslagen en supervulkanen'. Aantasten betekent voor altijd breken met een eenmalige geschiedenis en daarmee het verbreken van de band van het coherente gesteente van de planeet met onszelf. Cohen: 'Yet humans regard the world in frames too small'. Geophilia is een streven om het belang van het menselijke (*human*) te relativiseren en tegelijkertijd dat van *nonhuman*-entiteiten te doen oplichten: 'Gesteente is geen obstakel, maar iets dat de dienst uitmaakt'. In moderne filosofisch georiënteerde verhandelingen bezet de mens het centrum van het universum, in ieder geval deze planeet, terwijl dat in oudere verhandelingen vanaf de Griek Empedocles veeleer de natuur was: aarde, lucht, vuur en water, welke door de natuurkrachten van liefde en afstoting in een dynamisch verband werden gehouden.... Cohen parafraseert de object-georiënteerde filosoof Bennett: 'Steen is het gegevene, het resoluut feitelijke, het is de wereld in haar gegevenheid'.

In de wetenschap begint door te dringen dat geologie, gesteente, niet is los te zien van de biologie, het leven. Er bestaan microbiologische banden door de lange tijdsduur van de evolutie heen. Zo is de band tussen de geologie van stenen, rotsen, mineralen en metalen met de microbiologie van vooral bacteriën pas nu steeds duidelijker aan het worden. 'Veel van de ons bekende rotsen zouden niet bestaan zonder de incorporatie van organisch materiaal'. Zo ontstonden de kalkrotsen uit in zee gezonken minuscule dierskeletjes. Tot op de top van de Mount Everest is dat in het gesteente terug te vinden. En andersom is het zo als we denken aan ons eigen kalkrijke geraamte. Dat wordt overigens weer in die aarde opgenomen. Zoals de biologie is ook de geologie altijd in beweging, voortdurend in metamorfose bevestigd geoloog Westbroek, maar heeft een miljoen maal meer geduld in de woorden van zijn collega Falkowski. Over het gesteente schrijft Cohen: 'Zijn gebod is altijd weg te stappen uit de ademloze spoed van antropocentrische frames en raakt een wereld van verre toekomst en diep verleden, een ruimte die zich uitstrekt van de diepzee tot de kosmische randen'. Gesteente is het archief van de evolutie, van de geologische en van de biologische relictten wat Cohen noemt 'de gestolde tijd'. Of zoals geoloog Zalasiewicz de herkomst onderzocht van ontelbaar veel atomen in een enkele kiezelsteen op het strand: 'The planet in a pebble'.

publ. april 2018

[1] 'De aarde gewogen' op han-snijders.nl

[2] 'Geophilia' door Jeffrey J. Cohen op: <http://continentcontinent.cc/index.php/continent/article/view/181>